

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ СУПРОВІД ІНКЛЮЗИВНОГО
НАВЧАННЯ ДІТЕЙ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ: ІСТОРИКО-ПЕДАГОГІЧНИЙ
АСПЕКТ**

У статті зроблено спробу визначити засадничі підвалини інклюзії та основні завдання щодо її запровадження в Україні на сучасному етапі. Представлено результати дослідження історико-педагогічного аспекту формування нормативно-правової бази інклюзивної освіти. Проаналізовано основні нормативні документи міжнародного значення, які були прийняті у XX столітті та документи, ухвалені на державному рівні в Україні. Виокремлено окремі із них, де наголошено на стрижневих концептуальних положеннях інклюзивної освіти та її філософському підґрунті. Підведено підсумки щодо актуальності означеної проблеми, потреби поглибленого вивчення нормативно-правової бази інклюзії.

Ключові слова: нормативно-правова база, інклюзивна освіта, особи з особливими потребами, досвід європейських країн.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства чітко спостерігаємо різку зміну пріоритетів, загальнолюдських та особистісних цінностей,

що формувались упродовж багатьох років. На особливу увагу заслуговує нове бачення ролі особистості, її природної унікальності та неповторності. В центрі уваги досліджень науковців, теоретиків й практиків сьогодні постає проблема іншого підходу до людини, який передбачає усунення будь-якої її дискримінації, відчуження, ізолювання та шанобливе ставлення незалежно від віку, статі, соціального статусу, національності, віросповідання тощо. Так, у програмному документі ЮНЕСКО «Реформа і розвиток вищої освіти» (1995) зазначається, що «...на сучасному етапі жодна країна без підготовки спеціалістів на належному рівні... не може забезпечити рівень прогресу, який би відповідав потребам і надіям суспільства, у якому економічний розвиток здійснюється з урахуванням необхідності забезпечення навколишнього середовища і супроводжується діяльністю з формування «культури світу» на основі принципів демократії, толерантності і взаємної поваги, іншими словами, забезпечується «сталий людський (гуманістичний) розвиток...» [11, 63]. Реалії сьогодення яскраво демонструють потребу вибору шляхів та напрямів розвитку системи освіти, основними серед яких виступають гуманізація; єдність теорії та практики навчання; підвищення інформаційної насиченості змісту освіти; розвиток з опорою на тенденції інклюзивної освіти. Так, сучасна освіта змінюється на інноваційну, відкриту, доступну, якісну, таку, що охоплює усі без обмежень верстви населення й слугує переорієнтації цінностей з установкою на особистість.

Аналіз актуальних досліджень з означеної проблеми дозволяє стверджувати, що проблема інклюзивної освіти неодноразово знаходила своє відображення у низках досліджень як зарубіжних, так і вітчизняних науковців. Так, приміром, на особливу увагу заслуговують праці В.Бондар, Л.Будяк, Л.Даниленко, В.Засенко, Т.Ілляшенко, А.Колупаєвої, Г.Кравченко, В.Липи, А.Міненко, Л.Міщик, Ж.Романчак, Ю.Найди, А.Обухівської, Н.Слободянюк, Н.Софій, Н.Стадненко, Л.Савчук, Г.Сіліної, О.Таранченко, О.Хохліної, Л.Шевцова та інших, у яких висвітлено різні аспекти інклюзивної освіти в Україні, а саме: 1) особливості організації та управління інклюзивною школою (А.Колупаєва, С.Єфімова, Л.Савчук, Н.Слободянюк); 2) корекційно-розвивальна робота в системі загальної освіти (О.Хохліна); 3) діяльність психолого-медико-педагогічних консультацій в системі освіти (А.Обухівська); 4) аспекти підготовки майбутніх фахівців до роботи в закладах інклюзивного навчання (Л.Міщик, Н.Софій); 5) методи, прийоми, форми роботи з дітьми з особливими потребами (Т.Ілляшенко, Л.Куненко, Д.Шульженко та ін.); 6) становлення інклюзивної освіти, перспективи розвитку в Україні (В.Засенко, А.Колупаєва та ін.); 7) професійне співробітництво в інклюзивному закладі (Ж.Романчак); 8) діагностування відхилень у розвитку учнів (Н.Стадненко); 9) соціальний аспект інклюзивної освіти (І.Бех, М.Боришевська, Д.Величко, С.Голумбевська, О.Расказова, М.Савчин); 10) освітні основи реабілітології (А.Шевцов) тощо.

Мета статті - проаналізувати основні концептуальні положення інклюзивної освіти, закладені в нормативно-правових документах міжнародного значення та на державному рівні; визначити особливості нормативно-правового супроводу інклюзивної освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні, в епоху глобальних змін, швидкоплинності інформації, перестановки акцентів з одних видів діяльності на інші, заміни традиційних цінностей, особливо гостро постає проблема перегляду усталених підходів до визначення сутності та місця особистості в соціумі. Зокрема

превалювання матеріальних цінностей над морально-етичними нормами та духовним наповненням людини віддзеркалюють ті основні аспекти, якими послуговується суспільство у XXI столітті. А тому нині актуалізується потреба пропагування концептуальних положень філософії гуманізму - визначення людини найвищою цінністю на Землі та «філософії життя» Ніцше - визнання превалюючої цінності, постійного культурного удосконалення людини, що слугуватиме формуванню нового типу довершеної особистості з властивими їй високими чеснотами та моральними цінностями; дотримання рівноправності та поваги, милосердя і толерантності у соціальних відносинах незалежно від віку, статі, національності, можливостей, статусу, стану здоров'я кожного. З іншого боку, перебудова соціального середовища та суспільної свідомості необхідні не лише задля створення комфортних умов існування людини, а й, у першу чергу, задля включення осіб з особливими потребами у соціум, максимального наближення їх життя й побуту до умов і стилю життя суспільства, створення можливостей ефективної самореалізації та самоствердження. На часі - звернення до так званої моделі Person Centered Approach - концентрації на особистості (К.Роджерс), що своєю чергою визначає основну мету навчання - соціальне самовизначення особистості через створення умов для самопізнання, самооцінки, самоорганізації у процесі діяльності, побудованих на принципах довіри, поваги, любові, гармонії та свободи вибору, що необхідні для індивідуального її розвитку: «...ніхто не стає раптово зрілим у двадцять п'ять років. Ми або стаємо більш зрілими з кожним прожитим днем, або ні. Автономія - це процес становлення особистості, процес змужіння, входження в доросле життя...У цьому сенсі педагогіка автономії повинна зосереджуватися на тих заняттях, які стимулюють прийняття рішень і відповідальність, іншими словами, на заняттях, що поважають свободу...» (П.Фрейре) [6,96].

Характерно, сучасні науковці звертаються до інновацій в освіті як процесу поширення й використання нових засобів для розв'язання тих педагогічних проблем, які мають місце на практиці; передового досвіду інклюзивного навчання розвинутих європейських країн; результатів творчого пошуку оригінальних, нестандартних шляхів створення єдиного інклюзивного середовища. Такі інновації стають перспективними для еволюції освіти і позитивно впливають на її подальший розвиток, а, отже, й на особистісний розвиток кожного учасника освітнього процесу. Так, вчена Л.Даниленко вважає: «...першим кроком до створення повноцінної еліти є філософське конструювання навчально-виховного процесу в мережі інноваційних початкових закладів, а головною ознакою інноваційної школи є її модульна організація, яка складається з великих автономних шкіл, що поєднуються єдиною виховною системою та службами психологічного забезпечення і здоров'я...» [4, 54]. У цілому світова стратегія в галузі освіти визначається як освіта для забезпечення стійкого розвитку, що здійснюється протягом усього життя людини і є невід'ємною частиною процесу загальної освіти.

Отже, нові потреби людини і суспільства зумовили сучасні тенденції розвитку освіти - орієнтацію на особистість; відкритість та доступність системи кожному громадянину; гнучкість, створення цілісного «освітнього простору» та ін. Таке осмислення нової ролі освіти, актуалізація європейських понять стандарту та її якості вказують на пульс часу та мають на меті подолання розриву між минулим і сьогоденням українського суспільства.

За останнім статистичними даними станом на 2017 рік в Україні загальна кількість учнів складає 148521 осіб, у тому числі дітей з інвалідністю - 2614; щороку збільшується чисельність осіб із хронічними та набутими захворюваннями чи каліцтвами, що потребують спеціального медичного, соціального, корекційного супроводу, що своєю чергою засвідчує про те, що питання інклюзивної освіти набуває особливої актуальності. Однак в Україні здійснюються лише перші кроки на шляху її упровадження.

Визнаним законотворцем щодо прав людей з особливими потребами, їх реабілітації та соціального забезпечення вважаємо ООН (Організацію Об'єднаних Націй), яка у 1948 році ухвалила Загальну Декларацію «Про права людини», що пропагувала рівність усіх без винятку людей, а в 1971 році - Декларацію «Про права розумово відсталих осіб», яка стала першим нормативно-правовим документом щодо визнання людей з особливими потребами суспільно повноцінними, що потребують правового захисту, підтримки, поваги тощо. Натомість 09 грудня 1971 р. ООН була ухвалена Декларація «Про права інвалідів», яка визначала, що особи з інвалідністю мають цивільні і політичні права; право на «повагу їхнього людського достоїнства»; медичне, психічне або функціональне лікування; економічне і соціальне забезпечення; право жити в колі своєї родини чи в умовах, що замінюють її, та брати участь у всіх видах суспільної діяльності. В основу ідеології інклюзивної освіти було покладено ідею, що виключала будь-яку дискримінацію, забезпечувала рівне ставлення до всіх людей, створювала належні умови, за яких кожен може відчувати затребуваність свого існування. З цією ж метою за рішенням ООН 1981 рік був проголошений роком людей з інвалідністю, а 1983-1992 рр. - їх десятиліттям. Такий підхід передбачав зміни у суспільній думці щодо осіб із особливими потребами, перегляд їх місця у соціумі та потребу створення єдиного інклюзивного середовища. З іншого боку, вище означені документи вперше акцентували увагу на інвалідності як проблемі соціальної, а не медичної, тій, що передовсім потребує визнання прав кожної без винятку людини.

Даний етап розвитку інклюзії став визначальним щодо формування політичних поглядів урядів країн щодо осіб з особливими потребами, а саме перегляді умов задля навчання, одержання медичних та соціальних послуг, забезпечення робочих місць на ринку праці. З іншого боку, особлива увага приділялась соціально-психологічному аспекту означеної проблеми - засудженню будь-якої дискримінації стосовно осіб з особливими потребами з метою зменшення їх кількості у групі маргіналів. Уперше дане поняття було введене Робертом Парком у 20-х рр. XX ст. й надалі відображено у працях Е.Стоунквіста, присвячених проблемі двоякості свідомості людини як результату культурного і статусного переходу. Зокрема Р.Парк вважав, що «маргінальна людина - тип особистості, який з'являється у той час і в тому місці, де з конфлікту рас і культур виникають нові спільноти, народи, культури...; це стан індивідів, які знаходяться на межі різних конфліктуючих між собою життєвих устроїв, способів життя, культур...» [9, 90]. Іншими словами, це віддзеркалення специфічних відносин особистості з існуючим суспільним ладом, яке виникає унаслідок конфлікту з загальноприйнятими нормами й відображається у проявах розчарування та відчаю у поєднанні з агресією; відчуття безцільності життя; фіксації маргінального комплексу на основі розриву соціальних зв'язків, відсутності самоідентифікації себе з іншими людьми; відчуженні, замкнутості, ізоляції; невдоволенні, пошуку власного місця у соціумі; тривожності, сумнівах щодо

власної вагомості; самотності, зайвому занепокоєнні майбутнім; нездатності насолоджуватись життям; упевненості у несправедливому поводженні оточуючих тощо [10]. Практика показала, що саме люди з особливими потребами складають чималий відсоток маргіналів, які «випали» з суспільства, не знайшовши власного місця у житті, професії, соціумі.

Поняття «інклюзія» набуло свого поширення, починаючи з 1993 року у зв'язку із прийняттям «Стандартних правил забезпечення рівних можливостей для інвалідів» 48 Сесією Генеральної Асамблеї ООН, що своєю чергою трактувалось як максимально адаптоване соціальне середовище до людей з особливими потребами. Даний документ визначав інтегроване навчання пріоритетною формою у здобутті освіти людьми з особливими потребами й слугував правовою основою для розробки подальших шляхів удосконалення системи освітніх послуг. Так, зокрема, у Правилі 6 йшлося про те, що держави мають визнавати принципи рівних можливостей в галузі освіти для тих осіб, що мають інвалідність, а їх освіта має бути невід'ємною частиною системи загальної освіти; а у статті 23 даного документу наголошувалось на потребі створення комфортних умов життєдіяльності дітей з вадами розумового чи фізичного здоров'я, можливостей участі у житті суспільства і, як наслідок, зростання відчуття їх власної затребуваності.

Інноваційна освітня концепція була представлена на Всесвітній Конференції з освіти осіб з особливими потребами (07-10.06.1994 р.) в Іспанії й викладена у Саламанкській декларації та «Рамках дій щодо освіти осіб з особливими потребами». Концептуальні положення означених документів базувалися на ідеї «Школа для всіх». Зокрема Саламанкська декларація виголошувала, що «кожна дитина має основне право на освіту і повинна мати можливість отримувати та підтримувати рівень знань; ...унікальні особливості, інтереси, здібності й навчальні потреби; ...слід створювати систему освіти і виконувати навчальні програми таким чином, щоб приймати до уваги широкі різновиди цих особливостей та потреб...» [8].

Так, у зверненні до урядів країн йшлося про те, що пріоритетними щодо політики бюджетних асигнувань мають стати: 1)реформування системи освіти, яка б охопила всіх без винятку дітей і законодавчо визнавала принцип інклюзивної освіти; 2)заохочення обміну досвідом з інклюзивної освіти з іншими країнами; 3)сприяння участі батьків, громадськості, різного роду фахівців до інклюзивного навчання осіб з особливими потребами; 4)сприяння розробці стратегій діагностування та визначення особливих потреб у дітей; 5)розробка науково-методичних аспектів інклюзивного навчання; 6)підготовка висококваліфікованих фахівців до роботи у закладах інклюзивного навчання тощо.

Зокрема керівним принципом прийнятих «Рамок дій щодо освіти осіб з особливими потребами» стало твердження: «...школи повинні приймати усіх дітей, не дивлячись на їх фізичні, розумові, соціальні, емоційні, мовні чи інші особливості. До них належать діти з розумовими й фізичними вадами та обдаровані діти, безпритульні і працюючі діти, діти з віддалених районів чи ті, що належать до кочівних народів, діти, що належать до мовних, етнічних чи культурних меншин, діти з менш благополучних чи маргіналізованих районів або груп населення...» [8, с.3]. Особливий акцент у даному документі зроблено на школах, які покликані бути взірцем для суспільства щодо поваги та толерантного

ставлення до людей з різними особливостями; мають адаптуватись до їх потреб, а не навпаки «підганяти дітей під навчальні умови». Такі інклюзивні школи за твердженням означеної Декларації повинні забезпечити високоякісною освітою всіх дітей, сприяти усуненню дискримінаційних настроїв, створити сприятливу атмосферу у соціумі щодо розвитку інклюзивного суспільства.

Упродовж останніх років унаслідок економічного та політичного становища України, потреб індустрії та рівняння на розвинуті європейські країни сформувався новий підхід до навчання та виховання підростаючого покоління. Зокрема уряд країни послуговується не лише означеними нормативними документами міжнародного значення. Як відомо, основним документом, що передбачає безоплатну й доступну освіту усім без винятку громадянам України є Конституція, Національна доктрина розвитку освіти [5]. Зокрема у Законі «Про освіту» (1993 р.) зазначається, що «...метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу...» тощо [1]. Зокрема ст. 37 Закону визначає освітні можливості для громадян, що потребують соціальної допомоги та реабілітації.

Як відомо, у Законі України «Про загальну середню освіту» зазначається, що громадянам України незалежно від політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних та інших ознак забезпечується доступність і безоплатність здобуття повної загальної середньої освіти [2]. Відтак Закон України «Про охорону дитинства» (2001 р.) засвідчує, що «дискримінація прав дітей-інвалідів та дітей з вадами розумового або фізичного розвитку забороняється. Держава сприяє створенню дітям-інвалідам та дітям з вадами розумового або фізичного розвитку необхідних умов, рівних з іншими громадянами можливостей для повноцінного життя та розвитку з урахуванням індивідуальних здібностей та інтересів...» [3].

Дієвими й важливими нормативними документами в Україні щодо осіб з особливими потребами є Закони «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» (1993), «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» (2000 р.), «Про соціальні послуги» (2003 р.), «Про реабілітацію інвалідів в Україні» (2005 р.), останній з яких відповідно до міжнародних конвенцій та угод визначає усунення будь-яких перешкод щодо створення правових, соціально-економічних, організаційних умов життєдіяльності осіб із особливими потребами. Загалом вище означені нормативно-правові документи передбачають підвищення ефективності функціонування системи підтримання в людей з інвалідністю фізичного, психічного, соціального благополуччя, сприяння їм у досягненні соціальної незалежності тощо. Так, даними документами визначається, що дитина з інвалідністю - особа віком до 18 років зі стійким розладом функцій організму, зумовленим захворюванням, травмою чи вродженими вадами розумового або фізичного розвитку, що своєю чергою призвело до обмеження нормальної життєдіяльності та викликало необхідність надання їй захисту, соціальної та медичної допомоги тощо.

Однак, сьогодення демонструє, що нормативно-правова база щодо освіти осіб з особливими потребами в Україні не є довершеною й цілком розробленою. Реалії життя спонукають уряд країни до ухвалення нових

документів, як-от Закон «Про спеціальну освіту», який своєю чергою наголошує на потребі розширення варіативності освітніх можливостей осіб із особливими потребами (дорослих у тому числі), створенні комфортних умов задля реалізації принципів інклюзивної освіти, ратифікованих міжнародними документами. Так, практика показує, що за останні роки в Україні було ухвалено низку нормативних документів щодо надання якісних освітніх, медичних, соціальних, корекційно-реабілітаційних та інших послуг людям із особливими потребами, основними з-поміж яких є Укази Президента України від 01.06.2005р. за № 900 «Про додаткові невідкладні заходи щодо створення сприятливих умов для життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями», від 19.12.2011р. за № 61215/0/1-11 «Про питання щодо забезпечення реалізації прав дітей в Україні», від 09.12.2010р. за № 1224 «Про затвердження Положення про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах»; Постанова Кабінету Міністрів України від 15.08.2011р. за № 872 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах»; Наказ Міністерства освіти і науки, МОЗ України від 06.02.2015р. за № 104/52 «Про затвердження порядку комплектування інклюзивних груп у ДНЗ» тощо.

Так, лише упродовж 2017р. було прийнято низку вагомих документів, а саме: Постанову Кабінету Міністрів України від 09 серпня 2017р. за № 588 «Про внесення змін до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах»; Наказ Міністерства освіти і науки України від 21.07.2017р. за № 1081 «Про затвердження Типового навчального плану для дітей з інтелектуальними порушеннями помірного та тяжкого ступеня (початкова школа)»; Листи Міністерства освіти і науки України від 03.07.2017р. за № 1/9-362 «Про перелік навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки України для використання в загальноосвітніх навчальних закладах для навчання дітей з особливими освітніми потребами (за нозологіями) у 2017/2018 навчальному році»; від 14.06.2017р. за № 1/0-325 «Про навчальні плани та організацію навчально-виховного процесу для учнів з особливими освітніми потребами загальноосвітніх навчальних закладів у 2017/2018 навчальному році»; від 06.02.2017р. за № 1/9-63 «Щодо навчальної літератури для дітей з особливими освітніми потребами» тощо. На особливу увагу заслуговує Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2017р. за № 545 «Про створення інклюзивно-ресурсних центрів», основне завдання яких полягатиме у: 1) проведенні комплексної оцінки з метою визначення особливих освітніх потреб дитини, у тому числі коефіцієнта її інтелекту, розроблення рекомендацій щодо програми навчання, особливостей організації психолого-педагогічної допомоги відповідно до потенційних можливостей психофізичного розвитку дитини;

2) наданні психолого-педагогічної допомоги дітям з особливими освітніми потребами;

3) наданні консультацій та взаємодії з педагогічними працівниками дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних навчальних закладів з питань організації інклюзивного навчання;

4) наданні методичної допомоги педагогічним працівникам;

5) наданні консультативно-психологічної допомоги батькам (одному з батьків) або законним представникам дітей з особливими освітніми потребами у формуванні позитивної мотивації щодо розвитку таких дітей;

6) провадженні інформаційно-просвітницької діяльності тощо [7].

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, вищезазначене дозволяє зробити висновок про те, що Україна сьогодні знаходиться на першому етапі становлення та впровадження інклюзивної освіти; послуговується документами, ратифікованими європейськими державами та прийнятими на державному рівні. Відтак нормативно-правова база щодо надання якісних освітніх послуг особам з особливими потребами не є сталою, позаяк систематично поповнюється новими документами, що мають на меті підвищити ефективність даного процесу та досягти високих результатів. Однак це дозволяє лише частково вирішити проблему інклюзії, позаяк на часі залишаються недостатнє фінансування, обмежена кількість необхідних фахівців, погана навчально-матеріальна база шкіл та їх архітектурна неприлаштованість задля прийняття на навчання дітей з особливими потребами. Такі висновки свідчать про нагальну необхідність перегляду не лише нормативних документів, а й передовсім ознайомлення з реаліями практики інклюзивного навчання осіб з особливими потребами у загальноосвітніх навчальних закладах.

Результати дослідження підтверджують необхідність звернення України до міжнародних стандартів освітньої галузі; впровадження загальноприйнятих європейськими державами документів, які пропагують основні концептуальні положення інклюзивної освіти як такої, що визнає людину найвищою цінністю на Землі; вивчення та впровадження передового досвіду розвинутих європейських країн щодо реалізації інклюзивної моделі освіти. Нормативно-правовий супровід інклюзії набуває значення керівного у процесі створення комфортних умов, надання реальних можливостей щодо навчання, виховання, розвитку, задоволення усіх потреб та запитів осіб з особливими потребами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про освіту» // Голос України. - 1996. - 25 квітня.
2. Закон України «Про загальну середню освіту» // Інформаційний збірник МОН України. - 1999. - № 25.
3. Закон України «Про охорону дитинства» / Відомості Верховної Ради України, 2011. - № 30. - с 142.
4. Мариновська О. Несіть усе в Банк професійний. Загальна характеристика освітніх інновацій /О.Мариновська // Управління освітою. - 2008. - № 31-32, 34-35.
5. Національна доктрина розвитку освіти//Освіта України. - 2002. - 23 квітня. - № 33. - С 4 - 6.
6. Пауло Фрейре. Педагогіка Свободи: етика, демократія і громадянська мужність/Перекл. з англ. СДем'янчука. - К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. - 124 с
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.07.2017р. за № 545 «Про створення інклюзивно-ресурсних центрів. - [Електронний ресурс]: zakon3.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-n.
8. Саламанская декларация. Рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями, приняты Всемирной конференцией по образованию лиц с особыми потребностями: доступ и качество. - Саламанка. Испания, 7-10 июля 1994. - К., 2000.
9. Стоунквист Э. Маргинальный человек. Исследование личности и культурного конфликта/Э.Стоунквист//Современная зарубежная этнопсихология: Реферативный сборник. - М., 1979. - С. 90 - 112.

10. Фарж А. Маргиналы/А.Фарж//Опыт словаря нового мышления/Под ред. общ. ред. Ю.Афанасьева, М.Ферро. - М.: Прогресс, 1989. - 558 с.
11. UNESCO (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization) in 1999 / Statistical Yearbook 1999. Paris.

REFERENCES:

1. Zakon Ukrainy «Pro osvitu» [The Law of Ukraine "On Education"]. (1996, April 25). *Holos Ukrainy*.
2. Zakon Ukrainy «Pro zahalnu seredniu osvitu» [The Law of Ukraine "On General Secondary Education"]. (1999). *Informatsiyni zbirnyk MON Ukrainy, Vol. 25*.
3. Zakon Ukrainy «Pro okhoronu dytynstva» [The Law of Ukraine "On the Protection of Childhood"]. (2011). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, Vol. 30*.
4. Marynovska, O. (2008). Nesit use v Bank profesiinyi. Zahalna kharakterystyka osvitnikh [Take everything into the Bank professional. General characteristics of educational innovations]. *Upravlinnia Osvitoiu, 31-32, 34-35*.
5. *Natsionalna doktryna rozvytku osvity* [National Doctrine of Educational Development]. (2002, April 23). *Osvita Ukrainy, 33,4-6*.
6. Paulo Freire. (2004). *Pedahohika Svobody: etyka, demokratiia i hromadianska muzhnist* [Pedagogy of Freedom: Ethics, democracy and civic courage]. Kyiv: Vyd. dim «KM Akademiia».
7. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2017). *Pro stvorennia inkluzyvno-resursnykh tsentriv* [On Creation of Inclusive-Resource Centers] (Resolution No 545, July 12). Retrieved from zakon3.rada.gov.ua/legis/show/545-2017-p.
8. *Salamanskaia deklaratsiia. Ramki deistvii po obrazovaniiu lits s osobymi potrebnostiami, priniatye Vsemirnoi konferentsiei po obrazovaniiu lits s osobymi potrebnostiami: dostup i kachestvo* [Salamanca Declaration. The framework for action on the education of people with special needs, adopted by the World Conference on the Education of people with special needs]. (2000).
9. Stounkvis, E. (1979). Marginalnyi chelovek. Issledovanie lichnosti i kulturnogo konflikta [Marginal human. Investigation of personality and cultural conflict]. *Sovremennaia zarubezhnaia etnopsikhologiya: Referativnyi sbornik* (pp. 90-112). Moscow.
10. Farzh, A. (1989). Marginaly [Fringe groups]. In Yu. Afanasev & M. Ferro (Eds.), *Opyt slovaria novogo myshleniia*. Moscow: Progress.
11. UNESCO [United Nations Educational Scientific and Cultural Organization] in 1999. *Statistical Yearbook 1999*. Paris.

Nataliia Matveieva. Normative-Legal Supply of Inclusive Teaching Children with Special Needs: Historical and Pedagogical Aspects

The article attempts to identify the underlying foundations of inclusiveness and the main tasks of its implementation in Ukraine at the present stage. The results of the study of the historical and pedagogical aspect of the formation of the normative and legal basis of inclusive education are presented. The article emphasizes that in the focus of research of scholars, theoreticians and practitioners today there is a problem of another approach to a person, which involves eliminating any of its discrimination, alienation, isolation and respectful attitude regardless of age, sex, social status, nationality, or faith. The realities of today clearly demonstrate the need to choose the ways and directions of the development of the education system, the main among which are humanization; the unity of theory and practice of teaching; increase of informational content of education; development based on inclusive education trends. Thus, modern education changes into innovative, open, accessible, high-quality, covering all without restrictions of the population and serves the reorientation of values with the installation of the person.

The main normative documents of international importance adopted in the 20th century and documents, in particular the Declaration on the Rights of Persons with Disabilities, "Standard Rules for Ensuring Equal Opportunities for Persons with Disabilities", adopted by the 48th session

of the General Assembly of the United Nations, were analyzed; The Salamanca Declaration, "The Framework for Action on the Education of Persons with Special Needs" and adopted at the state level in Ukraine, such as: Laws "On Education", "On General Secondary Education", "On Special Education", "On the Protection of Childhood", the Resolution Cabinet of Ministers of Ukraine dated July 12, 2017 No. S4S "On Creation of Inclusive Resource Centers", etc. Some of them are singled out, where emphasis is placed on the core conceptual provisions of inclusive education and its philosophical basis. Summing up the relevance of the mentioned problem, needs of in-depth study of the legal basis of inclusion.

Keywords: *normative-legal base, inclusive education, persons with special needs, experience of European countries.*